

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертаційне дослідження
О.О.Новицького за темою «Тригери в ЗМІ, як засіб
соціально-політичної конфліктності», подане на здобуття
наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 052
«Політологія».

Цифровізація політики породжує докорінні зміни у сфері взаємодії політичних акторів із суспільством, трансформує політичну комунікацію. Відтак, виникає потреба осмислення цих змін та трансформацій, вивчення нових цифрових інструментів, які застосовуються сучасними політиками для завоювання, утримання та використання влади. Також доцільно пропонувати нові методики аналізу політичного контенту, аби не тільки науковці, але й фахівці-практики могли вивчати та пропонувати ефективні моделі взаємодії ЗМІ з політичними інституціями.

Метою дисертаційного дослідження О. Новицького є визначення ролі тригерів в ЗМІ як засобу соціально-політичної конфліктності. Об'єктом дослідження є вплив засобів масової інформації на соціально-політичну конфліктність. Предметом дослідження є формування та прояви тригерів в ЗМІ як засобів соціально-політичної конфліктності.

Концепт «тригера» автор цілком слушно розглядає в контексті дискурсу. Це дає змогу пояснити процедури формування та сприйняття текстів у сучасних умовах, а також говорити про «редукцію значень» (с.18), механізми спрямування уваги ЗМІ та суспільства до тих подій та явищ, які політичні актори вважають важливими. Підмічає автор і ще одну важливу тенденцію – «розмивання» політики, намагання політичних акторів використовувати усі можливі засоби для мобілізації громадян. Саме тому введення поняття «тригер» до сфери політичної науки виглядає

цілком виправданим, адже фахівцям все частіше доводиться аналізувати події, які безпосередньо не пов'язані з політикою, але можуть інтерпретуватися в політичному ключі.

Застосування комплексного підходу, а також загальнонаукових і галузевих методів дозволили дисертанту у наукових межах досліджувати й систематизувати результати впливу тригерів на соціально-політичні процеси. Так, автор демонструє обізнаність у численних наукових концепціях та парадигмах. Дисертант проаналізував публікації, які описують вплив медіа на суспільство, численні медіа ефекти, і зробив висновок, що в цих роботах представлений аналіз різних форм впливу (навіювання, переконання, інформування, маніпуляція). Автор пояснив мотиви використання ЗМІ, які пов'язані з різними соціальними, психологічними та демографічними характеристиками аудиторії. У дослідженні поєднано напрацювання фахівців із різних сфер: журналістика, піар, філософія, право, соціологія, політологія, державне управління. Тож автору вдається встановити, що дослідження тригерів в політичній науці знаходиться на початковому стані, наявні тільки окремі роботи на цю тему, які важливо систематизувати, а зроблені спостереження та висновки – розвинути.

Так, заслуговує на увагу визначення тригера, яке робить автор, спираючись на роботи зарубіжних та вітчизняних вчених. Дисертант визначає, що тригер має дискурсивну природу, а отже не існує поза політичним контекстом (с. 41). А отже, тригер переміщує аудиторію у певну модель соціальної реальності, «обмежує сприйняття та підштовхує індивіда до інтерпретації політичної події в особливому напрямку» (с. 41-42). Таким чином, автор порушує надзвичайно актуальне питання як для політичної науки, так і для комунікативістики, а саме – політичних маніпуляцій, пропаганди, пост-правди. Цілком можливо, що подальші розвідки у цьому напрямку дозволять розширити перелік способів виявлення контенту подібного типу.

Оригінальним у роботі є тлумачення «держави-тригера» (підрозділ 3.2). Справді, деякі держави можуть відігравати таку роль. І таке розуміння може бути використане для інтерпретування міжнародних взаємин, формування глобального порядку денного. Також автор зазначає, що Україна є класичною державою-тригером. І надалі вказує події, які в нашій державі ставали політичними тригерами: акція «Україна без Кучми», кампанія із вакцинації тощо (с. 153). У цьому ключі цікаво було б порівняти появу та інтерпретацію таких подій у різних країнах із різними політичними системами.

Позитивним моментом у роботі є і те, що у четвертому розділі вводяться та описуються поняття профанного та сакрального дискурсів, а далі – здійснюється аналіз суспільно-політичних подій із використанням цього підходу. Цілком можливо використовувати такий аналіз як в наукових, так і науково-популярних статтях для кращого розуміння політичних процесів.

У висновках дисертації підбито підсумки дослідження. Вони носять суто науковий характер. Наукова обґрунтованість висновків підтверджується здійсненим у роботі аналізом та посиланням на актуальні джерела.

Основні результати дисертаційного дослідження О.О. Новицького за темою «Тригери в ЗМІ, як засіб соціально-політичної конфліктності» апробовані на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, опубліковані в наукових статтях. Основні ідеї, положення та висновки дисертаційного дослідження викладені автором у 8 публікаціях, 2 з яких надруковані у фахових наукових виданнях із політичних наук та 1 – у міжнародних виданнях, 5 – тези виступів на круглому столі та науково-практичних конференціях. Публікації дисертанта досить повно розкривають основні положення та висновки роботи, які є достовірними,

достатньо аргументованими й слушними. Дисертація має наукову новизну, мета й завдання дослідження, поставлені автором - повністю досягнуті.

Однак, поряд із загальною позитивною оцінкою дисертації, робота містить і низку недоліків:

1. Потребує уточнення і поглиблення типологія тригерів (стор. 42-43). Так, дисертант виокремлює «тригери-думки», «тригери-пропозиції» та «тригери-реакції». В усіх цих трьох випадках йдеться про висловлення позицій, суджень політичних акторів, які під час аналізу цих висловлювань може бути важко розподілити по запропонованих категоріях. Більш доцільним видається типологізація за критерієм адресності, про яку автор тільки згадує, розповідаючи, на кого може бути націлений тригер («державу, на окремі категорії людей, сфери діяльності»). Або ж за критерієм жанру чи формату. Про провідні жанри журналістики у роботі згадано, але все ж не до кінця зрозумілий зв'язок між тригером та його можливим втіленням у той або інший жанр під час висвітлення у ЗМІ. На потребу удосконалити цю типологію вказує і те, що автор називає цілу низку політичних подій різних типів, говорячи про них як політичні тригери, а також вводить поняття «держави-тригера». Тому у подальших дослідженнях на цю тему пропонуємо все ж доопрацювати запропоновану типологію.

2. Автор використовує поняття «фрейму», «фреймінгу» (с.85-86) і при цьому недостатньо розмежовує «фрейм» та «тригер». Зазначається, що тригер може редукувати значення, спрямовувати увагу аудиторії на ті або інші аспекти події. Але той самий ефект може мати й застосування фрейму.

3. Визначаючи найбільш популярні події за минулий рік, автор використовує інформацію сайту «Кореспондент.нет» і робить висновок про те, що такі ж дані можна буде отримати на основі аналізу інших українських сайтів. Вважаємо, що це не зовсім так і певні викривлення тут можуть бути. Зокрема, варто було б врахувати особливу подачу інформації, яка може визначатися впливом власника на контент. Для

отримання більш релевантних даних бажано використовувати або незалежні ЗМІ, або ж ті, що входять до так званого «білого списку» ЗМІ та демонструють високий рівень дотримання професійних стандартів.

4. У підрозділі 1.2. автор говорить про кореляцію між типом політичної організації суспільства та моделлю медіасистеми, хотілося б, щоб глибше було розкрито питання того, чи є принципова різниця у тому, як політичні еліти у суспільствах різних типів (відкритих та закритих) використовують тригери. Цілком імовірно, що українські політичні актори більш креативні у створенні тригерів, ніж, наприклад, політичні актори більш авторитарних режимів.

5. Не до кінця зрозуміло, за якими критеріями автор добирав події для аналізу у підрозділі 4.1. (теракт у редакції «CharlieHebdo», санкції, примусова посадка літака компанії Ryanair). Також було б добре детальніше розкрити методику аналізу політичних тригерів (пояснити покроково – для того, щоб інші фахівці, у тому числі практики, могли б здійснювати такий аналіз).

Проте зазначені недоліки не носять принципового характеру й не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи Олександра Олександровича Новицького, не знижують наукової цінності та актуальності дисертаційного дослідження, його теоретичного й практичного значення для розвитку політичної науки.

Дисертаційна робота Олександра Олександровича Новицького є комплексним, завершеним науковим дослідженням, здійсненим на актуальну наукову тему. Дослідження є самостійною новаторською роботою, у ході якої були отримані нові, науково обґрунтовані результати, що мають суттєве значення для подальшого розвитку політичної науки.

Таким чином, на мою думку, дисертаційне дослідження Новицького Олександра Олександровича за темою «Тригери в ЗМІ, як засіб соціально-політичної конфліктності» за актуальністю, ступенем новизни,

обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів відповідає спеціальності 052 «Політологія» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283); та п. 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167.

Доцент, доктор політичних наук,
професор кафедри журналістики
та соціальних комунікацій
Донецького національного університету
імені Василя Стуса

Н. О. Стеблина

